

ЕНЦИКЛІКА

Святішого Вселенського Архієрея
Папи Івана XXIII

Рим 1959

ЕНЦИКЛІКА

Святішого Вселенського Архієрея
з Божого Провидіння Папи Івана ХХІІІ
до Преподобних Братів Патріархів, Примасів,
Архієпископів, Єпископів і всіх помісних Орди-
наріїв, що в мирі й об'єднанні з Апостольським
Престолом, а також до всього Духовенства та
вірних християн католицького світу

про плекання правди, єдності і мира в душі любови.

ПАПА ІВАН ХХІІІ

Преподобним Братам Патріархам, Примасам, Архієпис-
копам, Єпископам і всім помісним Ординаріям, що жи-
вуть в мирі і в об'єднанні з Апостольським Престолом,
а також усьому Духовенству та вірним християнам
католицького світу.

Преподобні Брати — улюблені Сини, привіт вам
і Апостольське Благословення.

ВСТУП

Постійна молодість Церкви.

Спонуки для потіхи й надії.

На Петрів Престол Ми були піднесені, хоч і без ніякої Нашої заслуги, нераз для деякої заохоти й розради приходить нам на думку те все, що Ми бачили й чули про загальну жалобу серед майже усіх народів, і то різних світоглядів з приводу смерті Нашого останнього Попередника. Згодом, коли Ми були покликані

до Найвищого Архієрейства, також різні народи, хоч і зайняті іншими подіями та тяжкими труднощами, звернули свої серця і повні надії думки до Нас. Це безсумнівний наявний доказ, що Католицька Церква процвітає постійною молодістю і є немов «високе знамя між народами» (Іс. 11, 12). З тієї Церкви йде проникаюче світло й солодка любов у відношенні до всіх народів.

А попри те, що Ми сказали, є ще й інші спонуки до потіхи. Як Ми вже проголосили Наш намір скликати Вселенський Собор і Римський Синод, та що хочемо пристосувати до сьогоднішніх потреб Збір канонічного права й видати новий цього рода Збір канонів для Церкви Східнього обряду, то цей намір дуже припав до вподоби багатьох людей і народів, бо скріпив спілну надію, що серця всіх людей наполегливо звернуться до змагання за краще та глибше пізнання правди, за спасенну обнову християнських обичаїв і за привернення Єдності, згоди і мира.

А нині, в цім Нашім першім окружнім Посланню (Енцикліці), що його вперше звертаємо до католицького світу, хочемо висловитись про ті три важні справи, а саме про любовне змагання за правду, за Єдність і за мир, бо цього вимагає від Нас апостольський уряд, що його виконуємо. Нехай світло Святого Духа просвічує Нас при Нашому писанню оцього письма і нехай просвічує вас при читанню. А Божа благодать, що діткне ваші душі, нехай спонукає вас до змагання за досягнення бажаних спільних цілей, хоч різні упередження та й немалі труднощі стоять на перешкоді до такого досягнення.

ЧАСТЬ I

ПРО ПРАВДУ

Пізнання правди, передусім правди об'явленої.

Причиною і немов коренем усього лиха, що немов яка отруй затроє поодиноких людей і цілі народи і раси і не дає спокою людським серцям — це незнання правди, щобільше, часом не тільки незнання правди, але деколи недоцінювання правди і легкодушна нехїть до правди. Звідси йдуть всякого рода хибні погляди, що немов зараза проникають у людські душі і всякають немов в жили людської спільноти та перевертають все навиворїть з дуже великою небезпекою для поодиноких людей і для цілого людства. Але ж Бог дав нам розум, що має змогу пізнати природні правди. Коли йдемо за вказівками розуму, то йдемо за самим Богом, Творцем людського ума, Провідником і

Законодавцем нашого життя. Коли ж, через нашу дурноту, або через нашу нерадивість, або через злобу нашого серця не йдемо за розумом, то відвертаємо наші душі від самого найвищого добра й від слухного правила нашого життя. Вправді, Ми сказали, що природні правди можемо пізнати нашим розумом, а всетаки, зокрема, коли йде мова про релігійні справи й справи добрих обичаїв, то не кожний легко досягає те пізнання, а якщо й досягне, то часто з домішкою деяких хиб. А дотого ті правди, що перевищують сили природи та спромогу розуму, не можемо пізнати в інший спосіб як тільки при допомозі Божого просвічення. Тому то, Слово Боже (Син Божий), що «живе в неприступному світлі» (I. Тим. 6, 16), безконечною любов'ю змилювався над долею людей «стався чоловіком і замешкав поміж нами» (Ів. 1, 14), щоби просвітити «кожну людину, що приходить у той світ» (Ів. 1, 9) та щоби привести всіх не тільки до повної й цілої правди, але й до чесного життя та до вічного щастя. Дятого всі люди є зобов'язані прийняти науку Євангелії, бо якщо відкидається ту науку, то постає загроза для самих основ правди, для чесного й для культурного життя.

Правда Євангелії веде до життя вічного.

Як бачимо, йде мова про дуже важну справу, що з нею найтісніше в'яжуться наше вічне спасення. Ті, що по словам Апостола народів, «завжди вчать, а ніколи не доходять до пізнання правди» (II. Тим. 3, 7); і ті, що говорять, що людський розум неспроможний певно й безпечно пізнати правду; і ті, що відкидають Богом об'явлені правди, хочуть для нашого вічного спасення, всі вони без сумніву є далекі від Христової науки та від виразної думки Апостола народів, що каже: «Прийдемо всі до єдності віри та до пізнання Сина Божого . . . Щоби ми не були вже більше хиткими дітьми, що йдуть за подихом вітру наук лихих людей через людське лукавство і через зручну хитрість обману. Але, поступаючи по правді в любові, щоби ми зростали у всьому силою Того, що є головою усьому, Христос. Його силою росте ціле тіло, завдяки різним зв'язкам (суглобам), що дають йому єдність, росте по мірі ділання кожного свого члена для збудування самого себе в любові» (Еф. IV, 13—16).

Обов'язки друківаного слова відносно правди.

А хто з розмислом і легкодушно побороє пізнану правду, хто в слові, хто в письмі, а дехто цілою своєю діяльністю і послугується оружжям брехні, щоби притягнути до себе простеньких

людей, та й щоби перетворити на свій лад недосвідчені та м'які мов віск уми молоді, той безперечно зловживає людське незнання й невинність і виконує каригідне діло.

Тож мусимо тут напімнути тих всіх, що через видання книг, журналів та газет, що їх нині така велика кількість, мають великий вплив на поучування й на виховання громадян, зокрема молоді, на вироблення їхньої думки та на спрямування звичаїв, щоби вони докладно, обережно й второпно поширювали правду. Вони мають дуже тяжкий обов'язок не поширювати брехні, ані хиб, ані неморальности, але поширювати тільки правду і тільки те, що спонукує до плекання чеснот і чесних діл, а не до пороків.

Зі смутком завважуємо, що й тепер трапляється те, на що вже скаржився наш Попередник, невмирущої памяти, Папа Лев XIII, що «що зухвало поширюється брехню... в великих та малих книгах, на сторінках щоденної преси та через спокусливі театральні вистави» (Лист: «Сепенумеро консідерантес — Частіше розважаючи», А. Л., т. III, 1883, ст. 262); з великим смутком завважуємо, що «видається книги і журнали, щоби висміяти чесноту і щоби похвалити порок» (Лист: «Ексеунте іам анно — Бже минулого року», А. Л., т. III, 1888, ст. 396).

Радіо, кіно й телевізія.

А нині, як добре знаєте, Преподобні Браття і улюблені Сини, до того всього приходять ще радіопередачі та кінові й телевізійні передачі, — ці останні вже легко бувають і по домах. Те все могло би служити і для заохоти до чесних і праведних діл і до християнської чесноти, але, нажаль, через ті засоби, часто можуть постати, зокрема в серцях молоді, погані обичаї, зіпсуття, хибний світогляд та примани до нечистих пороків.

Тож треба тій шкідливій зброї протиставити зброю правди та праведности, з тим наміром, щоби з належним завзяттям спинити силу цього лиха, що з дня на день щораз більше поширюється. Злій та брехливій пресі треба протиставити добру і правдомовну пресу. Злим радіопередачам і кіновим та телевізійним передачам, що заманюють до хибного світогляду й до зіпсуття, треба протиставити такі передачі, що плекають правду і намагаються зберігати ненарушену чесність обичаїв. В цей спосіб ті нові винаходи, що можуть накоїти дуже багато лиха, нехай радше

стануть для людей знаряддям спасення і добродійства, будучи рівночасно засобом чесної розривки. Оттак прийшов би лік відтам, звідки часто походять трійливі речі.

Релігійна байдужість.

Не бракує й таких людей, що хоч свідомо на ділі не поборюють правди, але відносяться до неї з найбільшим недбальством і легководушністю, не зважаючи на те, що Бог дав нам розум на те, щоби шукати й досягнути правду. Цей нечесний спосіб поступовання веде просто до такого глуного погляду; що мовляв треба однаково відноситись до всіх релігійних світоглядів без різниці чи вони правдиві, чи фалшиві. «Така засада — як казав цей самий Наш Попередник — приготує загибель для всіх релігій, а передусім для католицької релігії, що є одинока правдива, отже не може бути зрівнана з іншими релігіями, без найбільшої несправедливости» (Енцикліка: «Гуманум генус — Людський рід», А. Л., т. IV, 1884, ст. 53). Заперечування всякої різниці між такими противорічними собі речами, може привести до такого погубного висновку, що взагалі не допускається ніякої релігії, ні в теорії, ні на практиці. Якже міг би Бог, що по своїй природі є сама правда, погоджуватись чи терпіти таку байдужість, таке недбальство, таку дурноту людей, що в справах від яких залежить вічне спасення нас усіх, не завдають собі труду, не намагаються шукати й знайти конечної правди і не дбають про те, щоби віддати Богові, Йому одному, належну честь?

Нині посвячується стільки труду і стільки наполегливості на вивчення людських поучень і на поступ людського знання так, що це наше сторіччя слушно й справедливо може славиться чудовими здобутками в наукових дослідах. Чому ж не можна би ужити таких самих зусиль, а навіть і більших, щоби досягнути певного й безпечного пізнання тієї науки, що відноситься не до цього земного та переминаючого життя, але до небесного й вічного життя? Та ж тільки тоді, коли дійдемо до правди, що йде з Євангелії тобто правди, що її треба застосувати в життю, тільки тоді наша душа зможе втішатися спокійним посіданням мира й радости і то такої радости, що безмежно перевищує ту радість, що могла би вийти з людських дослідів і з тих чудових винаходів, що їх щодня виславляється аж попід небеса.

ЧАСТЬ II

ПРО ЄДНІСТЬ, ПРО ЗГОДУ Й ПРО МИР

Правда дає великі користи для справи миру.

З хвилиною досягнення повної, цілої та щирої правди мусить конечно прийти єдність умів, єдність сердець і єдність дій. Бо головна причина всякої незгоди, порізнення й розбіжності думок — це або незнання правди, або, що ще гірше, це поборювання відомої й наявної правди, часто для самої вигоди й користи, що їх дехто сподіється осягнути через поширювання фальшивих поглядів, або також те каригідне засліплення, що спонукує людей до намагання легкодушно й поблажливо оправдувати людські пороки й лихі діла.

Тож треба конечно, щоби всі, чи вони звичайні громадяни, чи вони такі, що в їхніх руках є доля цілих народів, повинні щиро полюбити правду, якщо хочуть досягнути того мира й згоди, з яких походить справжній мир і добробут для одиниць і для спільноти.

До такої згоди й мира вживасмо поіменно тих, що кермують державами. Ми, що є поставлені понад усякі спори поміж народами, Ми, що всі народи обіймаємо однаковою любовю ані не оглядаємося на ніякі земські користи, без ніяких спонук політичного верховодства, без ніяких пристрастей цього земського життя, думаємо, що оці Наші слова про цю дуже важну справу, можуть без застережень осудити і спокійно вислухати всі люди якоїнебудь народности.

Бог сотворив людей, щоби були братами.

Бог сотворив людей, щоби жили між собою не як вороги, але як браття. Він дав їм землю, щоби вони своїм зусиллям і працею її управляли, щоби всі користувались її плодами та й щоби всі мали все те, що конечно для їхнього утримання й на всякі потреби життя. А різні народи, це ж ніщо інше, як спільноти людей, братів, що повинні не тільки дбати про своє власне добро, але в братній співпраці повинні рівнож дбати про спільне добро цілого людства.

Зрештою перебіг цього смертного життя не можна вважати за ціль саму в собі, немов би це життя було тільки для заживання приємностей. Перебіг цього смертного життя веде не тільки до тілесного закінчення, але також веде до життя безсмертного й до вічної батьківщини. Якщо цю науку і цю повну потіхи надію виривається з людських душ, тоді впаде всякий змісл життя. І тоді неминучо вибухають в людських душах пристрасті, чвари й взаємне поборювання, що їх ніщо не в силі успішно спинити. Не ясніє тоді для людських умів оливна галузка мира, але палають смолоскипи незгоди, а людська доля стає майже подібна до долі нерозумних звірят, а може та доля є ще гірша, бо ми обдаровані розумом, надуживаємо його й можемо змагати до щораз гіршого та й щораз нижче впасти, що нажаль, частіше трапляється, і дійти до того, що як колись Каїн осквернюємо землю тяжким злочинном пролитой братньої крови.

Отже насамперед якщо хочемо — а хто ж не хотів би того — спрямувати нашу діяльність на шлях справедливости, то передусім мусимо обновити правильні засади в наших серцях та в наших умах.

Якщо ми називасмо себе братами, якщо ми є братами, то, як учасники спільної долі в цьому життю і в майбутньому вічному життю, чому ж ми ворогуємо між собою й стаємо неприятелими й противниками других людей? Чому ж маємо завидувати другим, чому ненавидіти їх та й приготовляти на наших братів смертоносну зброю? Вже досить навоювались люди, вже досить велике число молоді в квіті віку проляло свою кров. Вже забагато могил тих, що впали в війні вкриває землю, а те все сильним голосом накликає всіх до згоди, до єдности та до справедливого мира, що його вже раз треба досягнути.

Кожний нехай звертає свою увагу не на те, що ділить та розєднює людей, але радше на те, що їх може обєднати в спільному порозумінні та й у взаємній пошані.

Єдність і згода між народами.

Якщо змагається до мира (а це зобов'язує всіх), а не до війни, — і якщо всі змагають щиро до братньої згоди між народами, тоді і тільки тоді можна буде знайти правильну і щасливу розв'язку на всі спірні справи. Тоді можна буде у взаємному порозумінні знайти й постановити такі засоби, що можуть привести ціле людство до тієї побажаної єдности, що в ній поодинокі народи у всьому мали би забезпечені власні права до свободи без шкоди для других народів. Немає сумніву, що до тієї єдности не можуть при-

чинитися ті, що поневолюють других і позбавляють їх належної їм свободи. Цю думку висловив Наш мудрий Попередник, безсмертної пам'яті Лев XIII: «Для погамування славолюбства чи пожадання чужого майна та й для погамування суперництва, що є головними запальниками воєн, немає нічого відповіднішого як тільки християнська чеснота, зокрема ж чеснота справедливости» («Лист, Прекляра гратуляціоніс — Знамениті побажання, А. Л., т. XIV, 1894, стор. 210).

Зрештою, якщо народи не дійдуть до тієї братерської єдності, що ґрунтується на заповідях справедливости й підсичується любовою, то справи людства остаються у дуже тяжкій небезпеці. Тож здорово думаючі люди нарікають і боліють над тією непевністю, бо не знати, чи йдемо до тривалого, правдивого та щирого мира, чи радше все котиться в найбільшому засліпленню до нової, страшної війни. Кажемо: в найбільшому засліпленню; бо якщо — не дай Боже — прийшло би до нової війни, то теперішня нова й страшна зброя принесе для всіх народів, так для побідників, як і для побіджених, ніщо інше як тільки безмежну різню й безмежну руїну.

Тому просимо всіх, а передусім керманичів держав, щоби застановились над тим розважно й уважно перед Богом суддею та й щоби охоче й радо шукали всіх шляхів, що ведуть до тієї необхідної єдності. Бо та згідлива єдність — як Ми вже сказали — є одинока, що без сумніву збільшить і добробут народів, але її (ту згідливу єдність) можна досягнути тільки тоді, коли прийде задоволення умів, коли будуть забезпечені належні права всім і коли всюди запаанує належна свобода Церкви, свобода держав та свобода поодиноких громадян.

Єдність і згода між суспільними класами громадян.

Цю саму побажану згідливу єдність, що повинна бути між народами усіх рас треба конечно щораз більше закріпити поміж різними класами громадян. Бо якщо цього не буде, то може зрости взаїмна ненависть і суперництво, що їх вже нині видно. А з того прийдуть заворушення мас, шкідливі перевороти, а деколи й взаємне винищування, а разом з тим прийде поступенне зубожіння і шкода для приватного та публичного майна. Добре казав цей самий Наш Попередник Лев XIII: «Бог звелів, щоби в людській спільноті були різні класи людей, але zarazом хоче, щоби між ними були приятні й справедливі відносини» (Лист: «Пермоті Нос — Спонукані», А. Л., т. XV, 1895, стор. 259). Бо як «у тілі

співіснують різні члени так, що маємо в тілі гармонійний устрій, що називається симетрія, так само природа вимагає, щоби в суспільному співжитті різні класи взаємно себе доповняли і щоби співпрацюючи між собою причинялися до справедливої рівноваги. Одна класа вимагає другої: немає капіталу без праці, ні праці без капіталу. Згода дає красу та лад у світі» (Енцикліка: «Рерум новарум», А. Л., т. XI, 1891, стор. 109). Отже якщо хто поважується заперечити цю різnorodність суспільних верств, той противиться самим законам природи. А ті, що противляться приязній та конечній співпраці різних суспільних кругів, вони без сумніву змагають до заколоту та до порізнення серед людської спільноти, з найбільшою шкодою та небезпекою для особистого й суспільного добра. Зрештою, як мудро ствердив інший Наш Попередник, безсмертної пам'яті Папа Пій XII-тий: «в народі, гіднім того імені, всі нерівності, що походять зі самої природи, а не з химерного людського вирішення, отже всі нерівності відносно культури ума й серця, всі нерівності з огляду на господарські справи і з огляду на різні умовини громадського життя — якщо тільки завжди збережеться справедливість і взаємна любов, то ті нерівності не є перешкодою для спільних братніх відносин» («Різдвяне Послання 1944», Промови й радіопослання Й. С. Пія XII, т. VI, стор. 239). Поодинокі класи та різні суспільні верстви можуть боронити свої права, якщо це роблять законно, не насильно, без порушення з кривдою прав других людей, бо ті права також треба вповні зберігати. Всі є братами; треба отже все ладнати, приязно й у взаємній братній любові.

Деякі позначки відпруження.

Тут треба признати і це дає деяку надію на краще майбутнє, а саме, що останніми часами спостерігається подекуди поміж суспільними верствами щораз менше заострення та щораз менше напруження в їхніх взаємовідносинах, як це ствердив і Наш недавній Попередник в своїй промові до католиків Німеччини: «Страшне нещастя, що вас так тяжко діткнуло, в часі останньої війни, принесло бодай ту користь, що в багатьох верствах вашого народу зникли упередження, зникла надмірна користоловність, злагідніли значно класові розбіжності, а люди краще зжилися зі собою. Бо спільне нещастя це також спасенна, хоч і не дуже мила вчителька карности» («Радіопослання з нагоди 73 Конгресу німецьких католиків», Промови і радіопослання Й. С. Пія XII, т. XI, стор. 189).

Справді нині вже зменшилася та віддаль, що існує між різними громадськими класами, що такі помножилися вони і не є обмежені до тієї двокласовості, у якій одна дає капітал, а друга дає працю. Нині вже для всіх громадян отворені двері вступу до різних клас, а ті, що відзначаються працьовитістю й здібностями мають змогу поступити на вищі степені громадського устрою. А якщо мова йде про тих, що живуть з праці рук, то не без потіхи спостерігається щораз нові намагання створити щораз більше людські ті умовини, серед яких працюють робітники, чи по фабриках, чи по інших ділянках праці. Услід за тим у відношенні до робітників доцінюється не тільки їхню господарську вартість, але є й намагання до підвищення та поліпшення їхнього життєвого рівня.

Деякі завваги відносно важних робітничих питань.

А все ж треба ще багато зробити. Бо осталося ще забагато нерівностей, забагато причин до спорів поміж різними верствами, а ті причини походять деколи з певного або й з цілком неправильного поняття про право власності саме серед тих людей, що занадто шукають власних вигод та користей. Тут треба додати жахливе явище безробіття, що тяжко й болючо дотикає й давить численних робітників, а здається, що те безробіття бодай під теперішню хвилю може з часом створити ще більші труднощі, якщо взяти під увагу те, що часто досконалі машини виконують працю замість робітників. Над тим безробіттям болів вже Наш Попередник блаженної пам'яті Пій XI, кажучи: «Бачимо майже безмежне число чесних ремісників і їхніх родин, що змушені до безділля і до життя в найбільших недостатках. А ті ремісники тільки одного бажають, чесно заробити собі на хліб, що його благають з Божого доручення у Небесного Вітця. Їхні ридання зворушують Наше серце і кажуть Нам повторити з тим самим ніжним співчуттям ті слова, що вийшли зі Солодкого Серця Божественного Учителя на вид ослабленої голодом товпи людей: «Жаль мені тих людей» (Марк. 8, 2; А. А. С., т. XXIII, 1931, стор. 393—394).

Отже, якщо хочемо й намагаємося досягнути так побажані взаємні приязні відносини між класами людей — а всі повинні того хотіти й до цього змагати — то об'єднуючи приватні й прилюдні зусилля та підтримуючи відважні почини, треба старатись всіма силами, щоби також і простенькі люди могли своєю працею і своїм потом здобути собі все конечне до життя і чесно й певно забезпечити себе й своїх рідних на майбутнє. Дотого так уже є,

що нинішні життєві умовини впровадили в спільне життя деякі вигоди, що від них не можна виключати бідніших людей.

Тож дуже наполегливо наминаємо тих відповідальних провідників різних ділянок людської праці, що від них просто залежить доля й життя робітників, щоби вони брали під увагу не тільки господарську вартість робітників, тобто ту користь, що їй приносять робітники своєю працею, і щоби не тільки забезпечили права робітників до їхньої належної заплати за працю, але щоби їх також справді шанували як людей, а радше як братів. Нехай ті провідники також стараються, щоби робітники у відповідній мірі щораз більше мали участь в користях із здобутків праці і щоби вони почували себе немов співзацікавлені долею цілого підприємства. Тому наминаємо, щоби права й обов'язки власників щораз краще були наладані й узгіднені з правами й обов'язками робітників та й щоби різні відносини товариства «не виглядали як зброя для роблення кривди або для оборони перед кривдою, бо та зброя викликає спротив і впертість, отже щоби ті товариства не були як та ріка, що прорвала греблю і розливається, але щоби вони були радше як той міст, що лучить противні береги» («За стійкий соціальний лад»; Промови і радіопослання Й. С. Пія XII, т. VII, ст. 350). Але передусім треба старатись, щоби поступові в господарській ділянці, про що Ми вже згадали, відповідав не менший поступ також і в моральній ділянці так, як цього вимагає гідність християн, а навіть сама людська гідність. Бо що ж pomoже робітникам досягнення більших достатків і вищого життєвого рівня, якщо вони на нещастя мали би втратити чи хочби тільки занедбати ті вищі добра, що належать до безсмертної душі. Намічені надії можуть сповнитись тільки тоді, коли наука Католицької Церкви про робітниче питання буде переведена в життя, і якщо всі будуть старатись плекати в собі, і якщо будуть заохочувати і других, великих і малих, до плекання чесноти любови, що є немов пані й королева всіх чеснот. Бо те побажане спасіння має прийти як овоч великого вияву любови: розуміється християнської любови, що є змістом цілої Євангелії, отже любови завжди готової до жертви за других. Вона, та любов, є найуспішнішим протиділаючим засобом проти гордості й себелюбства теперішнього віку. Святий Апостол Павло накреслив божеські черти чесноти любови, кажучи: «Любов є терпелива, милосердна; не шукає свого, все зносить, все терпить» (I Кор. 13, 4—7; Лист: Інтер гравес — Серед тяжких, А. Л., т. XI, ст. 143—144).

Єдність і згода в родинах

Вкінці по-батьківськи наминаємо всі родини, щоби вони старалися досягнути й закріпити ту згідливу єдність, до якої Ми візвали всі народи, і тих народних провідників та всі класи громадян. Якже могли би існувати в людській спільноті мир, єдність і згода, якщо того мира, єдності й згоди не було би в родинах? Та впорядкована й гарна єдність, що завжди повинна панувати в родинній огнищі, походить з нерозривного звязку і зі самої святости християнського подружжя, вона багато починається до порядку, поступу й добробуту цілої людської спільноти. Батько, немов заступає місце Бога в родині і то не тільки з огляду на батьківську владу, але він повинен прикладом свого праведного життя дати приклад другим членам родини. А мати, своєю лагідністю й своїми чеснотами лагідно й рішучо повинна провадити дітей в дома. Зглядом мужа повинна бути поблажлива, повинна його любити і разом з ним повинна дбайливо виховувати дітей на чесних і побожних християн, бо ж вони є найціннішим даром Божим для родичів. Діти мають бути завжди послухні, мають любити своїх родичів і бути для них не тільки потіхою, але якщо треба то й поміччю. Нехай панує в родинних огнищах та любов, якою горіла Пресвята Родина в Назареті. Нехай процвітають в родинах всі християнські чесноти, нехай панує однодушність, і нехай ясніють приклади чесного життя. Нехай ніколи — про що гарячо благаємо Бога — не бракує тієї доброї, лагідної й конечної згоди. Бо якщо хитаються святі основи християнської родини, якщо відкидається або занедбується заповіді Божественного Спасителя в тій справі, тоді хитаються й основи держави, а людська спільнота є у великій небезпеці, на нещастя й на втрату для всіх громадян.

ЧАСТЬ ІІІ

ПРО ЄДНІСТЬ ЦЕРКВИ

Спонуки для надії сперті на молитві Христа.

А тепер треба дещо сказати про ту єдність, що в особливий спосіб лежить Нам на серцю, бо з тою єдністю найтісніше зв'язаний архієпископський уряд, що його Нам Бог поручив, тобто про єдність Церкви.

Безперечно всі знають про те, що Божественний Спаситель оснував таку спільноту, що має зберегти свою єдність аж до кінця світу, згідно з тими Його словами: «Ось я з вами по всі дні до кінця віку» (Мт. 28, 20). І за ту справу благав Він гаряче Небесного Вітця. І ця молитва Ісуса Христа була напевно мила для небесного Вітця й була вислухана із-за Його побожності й підчинення (гл. Євр. 5, 7) Божій Волі: «Щоби всі були одно, як ти, Отче, в мені і я в тобі, щоби й вони в нас одно були» (Ів. 17, 21), дає Нам і скріплює Нашу солодку надію, що вкінці таки колись усі вівці, що не є з цього стада, забажують до нього вернутися так, щоби по словам Божественного Спасителя: «було одно стадо й один пастир» (Ів. 10, 16).

Ця наймиліша надія сильно захотила й спонукала Нас проголосити Наш намір скликати Вселенський Собор, в якому візьмуть участь Преосвященні Єрархи з цілого католицького світу, щоби розглянути важливі справи віри. Головним завданням Собору буде розглянути справу поширення й зросту католицької віри й справу правдивої обнови обичаїв серед християнських народів, а також справу кращого примінення церковної дисципліни до вимог і потреб нашого часу. І це буде чудовий вияв правди, єдності та любови; вияв, що його завважать також і ті, сподіємося, що стоять здалека від цієї Апостольської Столиці, і відчують те миле запрошення, щоби шукати та й досягнути ту єдність, що за неї благав Небесного Вітця гарячими молитвами Ісус Христос.

Бажання єдності серед незєдинених.

Таж Ми знаємо, а це для Нас правдива розрада, що останніми часами в багатьох спільнотах, що не є обєднані з Престолом Святого Петра, проявляється деяка прихильність до католицької віри й до устрою Католицької Церкви, а також зросла пошана зглядом цієї Апостольської Столиці, бо любов правди усуває всякі упередження. Також знаємо, що майже всі християнські спільноти, хоч не всі з Нами зєднані, а й між собою поділені, далі носять почесну назву християн; вони відбули вже немало Зїздів, щоби навязати звязки між собою і в тій цілі установили окремі Ради. Це ж доказ, що вони мають спільне бажання дійти до деякої єдності.

**Єдності Церкви хоче Божественний
Основник Церкви.**

Немає найменшого сумніву, що Божественний Спаситель, коли установив свою Церкву, то наділив її і скріпив її дуже тривкою основою єдності, — а припускаючи, хоч це ніяк неможливе,

— якщо Він цього не був би зробив, то був би створив річ зовсім нетривалу і з часом змінливу так, як це буває з майже всіма філософськими школами, що здані на самоволю різних поглядів різних людей, з бігом часу одні за одними постають, змінюються, а вкінці зникають. А кожний бачить, що це було би протинне божественній науці Ісуса Христа, що є «дорогою, правдою й життям» (Ів. 14, 16).

Ця єдність, Преподобні Брати й улюблені Сини, як Ми сказали, не повинна бути пуста, непевна та переминаюча, але тривка, стала й певна. (гл. Енцикліка Пія XI: «Морталіюм анімос — Смертні душі», про плекання правдивої релігійної єдності, А. А. С., т. XX, 1928, ст. 5 і наступні). Якщо її бракує серед інших християнських спільнот, то її напевно не бракує серед Католицької Церкви і це може легко спостерегти кожний, що тій Церкві приглядається. Бо та єдність прикрашена такими трьома прикметами: єдність навчання, єдність заряду та єдність Богопочитання. І вона та єдність є така, що її можуть бачити всі, всі можуть її пізнати й за нею йти. Вона (та єдність Католицької Церкви) до того є й така, що з волі Свого Божественного Основника, в ній мають зібратись усі вівіці в одне стадо, під проводом одного Пастиря. І так до того єдиного батьківського дому, що побудований на скалі Петровій мають бути скликані всі сини. Треба намагатись в цьому домі зібрати по братньому всі народи, як в одинокому Божому царстві, що його громадяни є злучені вже тут на землі згідливістю умів і сердець на те, щоби колись в небі зажити вічним щастям.

Єдність віри.

Католицька Церква наказує вірити непохитно й докладно у все те, що Бог обявив, тобто у все те, що є змістом Святого Письма, або в святому Переданню усному чи записаному та й у все те, що визначили та вирішили впродовж сторіч, починаючи від апостольських часів, Христові Намісники і законні Вселенські Собори. Якщо бувало хто зійшов з того правильного шляху, то Церква своєю материнською властю ніколи не переставала взивати його, щоби він завернув на правильний шлях. Бо вона добре знає і тримається того, що є тільки одна правда і що не може бути таких «правд», що собі протиричати. Вона повторює, як свою власну засаду св. Апостола Павла: «Бо нічого не можемо ми проти правди, але за правду» (II. Кор. 13, 8).

Є однак немало справ, над якими і Католицька Церква дозволяє богословам сперечатись, бо ці справи або не є цілком певні, або, як сказав славний англійський письменник Кардинал Ген-

рик Ньюмен, такі суперечки не розривають єдності Церкви. Вони, радше, служать для глибшого та кращого зрозуміння определених правд (догм), або приготвляють дорогу до пізнання правди і забезпечують її, бо саме з протиставлення різних думок виходить нове світло (гл. I. Г. Ньюмен, Труднощі Англіканців, т. I, розділ X, ст. 261 і наступні). А всеж таки завжди треба триматися тієї гідної й загально знаної засади, що висловлена часом іншими словами тут і там має за собою різних авторів, а саме засади такої: в кінцевих справах єдність, в сумнівних справах свобода, але в усіх справах любов мусить бути збережена.

Єдність керми чи заряду.

Кожний бачить, що в Католицькій Церкві існує єдність керми чи заряду. Бо вірні християни є підчинені священикам, а священики Єпископам, що їх «Святий Дух поставив . . . , щоби рядили Церквою Божою» (Діян. 20, 28); а Єпископи так поодинокі як і всі разом підпорядковуються Римському Архієреєві, що його треба визнавати як Наслідника того Петра, що його Христос Господь поставив як скалу й основу для своєї Церкви (гл. Мт. 16, 18), і йому одному в особливій спосіб дав власть вязати та розвязувати на землі (гл. Мт. 16, 19), скріпляти братів своїх (гл. Лк. 22, 32) й пасти ціле стадо (гл. Ів. 21, 15—17).

Єдність Богопочитання.

Відносно єдності Богопочитання, то всі знають, що Католицька Церква завжди від самого початку мала, не більше ані не менше, а тільки сім Святих Тайн, одержаних немов у священному спадку від Ісуса Христа. Тих сім Святих Тайн вона не перестає уділювати по цілому католицькому світі на корм для піддержування та плекання вищого життя у серцях вірних християн. Також всі знають, що в Католицькій Церкві є одна й та сама евхаристійна жертва, що в ній сам Христос, наш Спаситель і наш Відкупитель, в дійсний, але безкровний спосіб, як колись розпятий на хресті на Голгофті, жертвується щодня за нас усіх і милосердно виливає на всіх нас безконечні скарби своєї ласки. Тому добре й слушно казав св. Кипріяні: «Не можна створити якого іншого вівтаря, ані не може бути якого нового священства поза тим одиноким вівтарем й одиноким священством» (що його установив Ісус Христос) (Лист, 43, 5; Корн. Вінд. III, 2, 594; гл. Лист, 40, в Мінь, ПЛ. 4, 345). Але всі знають, що це не перешкоджає, щоби в Католицькій Церкві були дозволені різні обряди,

що дають Церкві більшу красу і вона, немов дочка Найвищого Царя убрана в пишні шати (гл. Пс. 44, 15).

Саме підчас Евхаристійної Жертви католицький священник молиться гарячо, щоби всі прийшли до тієї справжньої та згідливої єдності, а жертвуючи милосердному Богові непорочного Агнця благає передусім «за святу Католицьку Церкву, щоби її обдаровував миром, щоби її зберігав, щоби нею рядив по цілій землі»: «разом з нашим Папою, твоїм слугою і зі всіма тими, що є вірні твоїй правдивій науці, є визнавцями католицької й апостольської віри» (Канон, лат. Св. Літургії).

Батьківське запрошення до повернення єдності.

Цей чудовий вияв єдності, що нею відзначається і ясніє тільки одна Католицька Церква, ті її побажання й благання, що ними вона просить Бога про ту єдність для всіх, нехай зворушать вас і спасенно порушать ваші серця, кажемо вас усіх, що відколюлися від цього Апостольського Престолу.

Дозвольте, що з гарячим бажанням Нашого серця назвемо вас братами й синами. Дозвольте Нам, щоби в Нашому люблячому батьківському серцю зростала й скріпилась надія на ваш поворот. Мило Нам звернутися до вас з тією самою пастирською наполегливістю, що її виявив Александрійський Єпископ Теофіл у своєму зверненні до своїх братів і синів в часах, коли нещасний роздор нищив нещиту ризу Церкви. Оце його слова: «Мої любі брати й сини, ми як учасники небесного покликання маємо наслідувати, кожний по своїй змозі, Ісуса Христа провідника й творця нашого спасення. Плекаймо ту покору серця, що підносить вгору духа; ту любов, що обєднує нас з Богом; ту щиру віру в Божі таїнства. Оминайте роздорів, уникайте незгоди, плекайте в серцях взаїмну любов. Слухайте слів Христа, що каже: «по тому пізнають, що ви мої учні, якщо будете взаїмно любитись» (гл. Проповідь: про таїнственну вечеру, ПГ, 77, 1027).

Зверніть, просимо вас, вашу увагу на те, що взиваючи вас з найбільшою любовю до церковної єдності, не запрошуємо вас до чужої хати, але до спільного батьківського дому. Тож дозвольте Нам висловити те наше побажання «в серцю Христа Ісуса» (Филип. 1, 8) і заохотити вас, щоби ви пам'ятали про ваших батьків, «що проповідували вам слово Боже, тож дивіться на кінець їхнього життя і переймайте їхню віру» (Євр. 13, 7). Славні небесні

хори Святих, що їх кожний з ваших народів дав для Неба, зокрема ті, що своїми друкованими творами правильно й ясно передали науку Ісуса Христа та її пояснили, вони теж здається й прикладом свого життя запрошують вас до єдності з цим Апостольським Престолом, що з ним і ваша християнська спільнота впродовж стільки сторіч була об'єднана в спасенній єдності.

Звертаємося отже до вас усіх, що не є в єдності з Нами, як до братів, уживаючи слів Св. Августина: «Хочуть, чи не хочуть того, вони наші браття. Щойно тоді вони перестали би бути нашими братами, якщо перестали би відмовляти молитву: Отче наш» (Св. Августин, Пояснення II, 29 до Пс. 32; Мінь, ПЛ. 36, 299). «Любим Господа Бога нашого, любим Його Церкву: любим Його як Батька, а Церкву як Матір; Його як Господа, а її як Його слугу, бо ми сини Його слуги. Це подружжя (Господа з Його слугою) зв'язане великою любов'ю; нікому не вдасться таке, що міг би образити одну сторону, а рівночасно позискати для себе другу сторону... Що тобі допоможе, що ти не образив Батька, коли він карає за образу матері?... Тому, Дорогі, держіться всі спільно Бога вітця й матері Церкви» (Св. Августин: Пояснення II, 14 до Пс. 82, Мінь, ПЛ. 37, 1140).

К о н е ч н і с т ь о с о б л и в и х м о л и т о в .

Для забезпечення єдності Церкви й для поширення Христового стада й Христового Царства, Ми заносимо наші гарячі молитви до Милосердного Бога, Дателя небесного світла й всіх благ, й взиваємо до наполегливих молитов і всіх Наших Братів й Снів у Христі.

Добрий вислід майбутнього Вселенського Собору напевно більше залежить від святого змагання наших гарячих спільних молитов, ніж від людської дії чи від людської справності. До заношення до Бога тих молитов запрошуємо з любов'ю також і тих, що хоч не є з цього Нашого стада, але Господа Бога бояться й почитають і щиро намагаються сповняти Його заповіді.

Цю Нашу надію нехай скріпить і доповнить архієрейська молитва Ісуса Христа: «Отче святий, збережи їх у твоє ім'я, тих, що дав ти мені, щоб вони були одно, — як і ми... Освяти їх для правди: Твоє слово правда... Та не тільки за цих прошу, але й за тих, що ввірують в мене через їх слово..., дай щоб вони були звершені в одно» (Ів. 17, 11, 17, 20, 21, 23).

Згідлива єдність духовна, це джерело мира й радості.

Повторюємо цю молитву Ісуса Христа враз з обєднаним з нами католицьким світом, не тільки під впливом гарячої любови до всіх народів, але й під впливом євангельського духа покори. Ми знаємо смиренність Нашої особи, що її Бог, не задля наших заслуг, а тільки своїм незбагнутим рішенням зволив піднести до гідности Вселенського Архієрея. Тому звертаємо до всіх Наших братів і синів, що відділені від цього Престолу Святого Петра, ці слова: «Я є . . . Йосиф, ваш брат» (Битія, 45, 4). Прийдіть: «зрозумійте нас» (II Кор. 7, 2). Ми нічого іншого не бажаємо, нічого іншого не хочемо, нічого іншого не просимо в Бога, тільки вашого спасіння і вашого вічного щастя. Прийдіть; а з тієї побажаної єдности й згоди, яку повинна кріпити й плекати братня любов, настане великий мир. Той мир, «що вищий від усякого розуму» (Филип. 4, 7), бо він прийде з неба. Той мир, що його Христос, через співаючих над своїми яслами Ангелів, звів людам доброї волі (гл. Лк. 2, 14). Той мир, що його Христос після встановлення Пресвятої Евхаристії, Тайни і Жертви дав нам тими словами: «Мир оставляю вам, мир мій даю вам; не так, як дає світ, я його даю вам» (Ів. 14, 27).

Мир і радість. Так, також і радість, бо ті, що дійсно й кріпко належать до Таїнственного Христового Тіла, а ним є Католицька Церква, є учасниками того життя, що з божественної Голови Христа переливається на поодиноких членів, і вони заховуючи всі заповіді й доручення нашого Спасителя, також в дочаснім життю можуть заживати тієї радості, що є завдатком і передвісником небесного і вічного щастя.

Мир душі має бути діяльний.

Але той мир, це щастя за час цього нашого земського життя, є ще недосконалий. Це ще не є зовсім спокійний й погідний мир. Є це мир діяльний, а не бездільний і безтрудний. Зокрема є це воюючий мир проти всіх хиб, що на око прикриті облудним видом правди, мир воюючий проти спокус і приман до різних пороків, вкінці проти всякого рода ворогів душі, що можуть ослабити, сплямити і зіпсувати невинність та нашу католицьку віру. Це воюючий мир проти ненависти, проти спорів і проти роздорів, що можуть нарушити й знищити саму віру. Тому сам Божественний Спаситель дав і поручив нам свій мир.

Отже мир, що його ми повинні шукати і до нього всіма силами змагати, має бути такий, що — як ми вже сказали — не

погоджується з ніякими хибними поглядами, що не йде на уступки приклонникам хибних поглядів, що не скочується до хибних поглядів, а вкінні мир, що уникає всяких незгод. Хто йде за тим миром для збереження правди і справедливости, той мусить бути готовий виречись і власної користи й власних вигід, згідно зі словами Спасителя: «Шукайте . . . перше Царства Божого й його справедливости» (Мт. 6, 33).

Гарячо просимо Пречисту Діву Марію, Царицю мира, що Її Непорочному Серцю Наш Попередник незабутньої пам'яті Шій XII посвятив цілий людський рід, щоби виблагала в Бога ту згідливу єдність та правдивий, діяльний і воюючий мир для Наших синів в Христі і для тих усіх, що хоч відділені від Нас, але люблять правду, єдність і згоду.

ЧАСТЬ ІV

БАТЬКІВСЬКА ЗАОХОТА

Заохота для Преосвященних Єрархів

А тепер хочемо звернути Наші батьківські слова до поодиноких різних кругів людей в Католицькій Церкві. На першому місці «наше слово звернене до вас» (II Кор. 6, 11), Преподобні Брати в Єпископстві, Східної й Західної Церкви, бо ви, як провідники християнських народів переносите разом з Нами тяготу дня й спеку (гл. Мт. 20, 12). Ми знаємо з якою дбайливістю та й з якою апостольською ревністю намагається кождий у своєму крузі збільшити, скріпити й поширити Царство Боже. Знаємо також і ваші журби, ваші смутки чи то ізза того, що стільки синів, обманених підступними хибами віддалились (від Церкви), чи через те, що недатки спинюють більший розвиток католицьких установ, а зокрема через те, що в багатьох краях число священників є замале і не має змоги відповісти на щораз більші потреби вірних. Але зложіть ваше довіря на Того, що від Нього походить: «всякий даток добрий і всякий досконалий дар» (Яків, I, 17), благайте безпереривно Ісуса Христа й уповайте на Нього, бо без Нього «не можете зробити нічого» (Ів. 15, 5), а за Його ласкою, кождий з вас може повторити за св. Апостолом Павлом: «Все можу в Тім, що мене укріплює» (Филип. 4, 13). «А Бог . . . нехай сповнить всяке ваше бажання, по Своему багатству в славі, в Христі Ісусі» (Филип. 4, 19), так, щоб ви могли, з того поля, що його управляєте своєю працею і потом, зібрати обильні плоди.

Поучення для Духовенства

Звертаємось Нашим батьківським словом також до світського й чернечого духовенства: тобто до тих, що є найближчими вашими помічниками, Преподобні Брати, в полагоджуванні справ у ваших канцеляріях, чи до тих, що по Духовних Семінаріях виконують важне завдання учити і виховувати вибраних юнаків, що їх Господь кличе до своєї служби, чи до тих, що по містах, по селах і в далеких самітних місцевостях виконують ту нині таку тяжку і трудну, але важну душпастирську працю. Вони нехай стараються — хоч сподіємось, що нема потреби їм цього пригадувати — завжди виявляти своїому Єпископові послух і пошану, згідно з напінненням св. Ігнатія Антіохійського: «Будьте підчинені Єпископові, як Ісусові Христові . . . Це конечна засада, щоби ви нічого не робили без Єпископа, і ви напевно вже так поступаєте» (Функ, Апостольські Отці I, 243—245; гл. Мінь, ПГ, V, 675). «Ті, що є Божі й Ісусові Христові, є з Єпископом» (тамже I, 267, гл. Мінь, ПГ, V, 699). Нехай памятають, що вони не є тільки деякими урядниками, але що вони є служителями святих справ. Тож нехай ніколи не думають, що вони вже стільки зробили, стільки посвятили часу, стільки понесли видатків і стільки натерпілись неvigід, що вже більше не можуть дати зі себе, щоби Божою правдою просвітити уми, щоби при Божій помочі і з братньою любовію змінити злу волю людей, змагаючи до закріплення і поширення Мирного Царства Ісуса Христа. Нехай вони більше уповають на Божу благодать, ніж на власну працю, а про ту благодать нехай гарячо благають кожного дня.

Поучення для монахів

Звертаємо Наш батьківський привіт і заохоту й до монахів, що вибрали один з ріжних станів християнської досконалости й обовязані жити згідно з приписами своїх монаших Уставів в послуці супроти своїх Настоятелів. Нехай вони ревно всіма силами змагають до осягнення того всього, що наміряли їхні Основники, зокрема нехай плекають замилування до молитви й до покути, нехай навчають і виховують молодь та нехай спомагають потребуючих і терплячих.

Знаємо, що багатьох з тих наших улюблених синів-монахів, з огляду на теперішні обставини, дуже часто взивається також і до душпастирської праці серед вірних християн і вони працюють з великою користю для релігії та для християнського життя. Пригадуємо їм цілим серцем — хоч віримо, що вони не потребують Нашої пригадки — щоби вони додали до славних

заслуг своїх Чинів і Релігійних Товариств з минулих часів також ще одну заслугу, а саме, щоби з призначенням до тих нових завдань, співпрацюючи пильно з іншими священиками, радо й охотно помагали народові в теперішніх потребах.

Поучення для ревних і заслужених Місіонарів

А тепер Наша думка лине до тих, що покинули батьківський дім, що покинули свою дорогу батьківщину, поборюючи тяжкі невігоди й труднощі, виїхали в далекі країни і там тепер в тих далеких країнах тяжко трудяться, щоби навчити поганські народи євангельської правди і християнської чесноти, і щоби всюди «слово Боже ширилось та славилось» (II Сол. 3, 1). Їм справді повірено велике завдання, але, щоби його можна було легше сповнити, всі що вважають себе і величаються як християни, по своїй змозі, повинні спомагати їх своїми молитвами і своїми жертвами. Мабуть ніяке інше діло не є так миле Богові, як саме то діло, бо воно дуже тісно звязане з нашим спільним обовязком, поширювати Царство Боже. Ці проповідники Євангелії, справді, посвячують ціле своє життя Богові, щоби світло Ісуса Христа просвітило кожного чоловіка, що приходить на цей світ (гл. Ів. 1, 9), щоби Його Божа ласка проникла всі душі, щоби ті душі розігріла і щоби спонукала всіх до чесного і християнського життя. Вони не шукають свого, але Ісус-Христового (гл. Филип. 2, 21). Йдучи великодушно за голосом Божественного Спасителя, вони можуть примінити до себе слова св. Апостола Павла: «Послуємо (й благаємо) замість Христа» (II Кор. 5, 20) і «ходячи в тілі, не по тілу воюємо» (тамже, 10,3). Ту країну, де вони принесли світло євангельської правди, вони полюбили діяльною любов'ю немов другу батьківщину. Хоч вони завжди люблять гарячою любов'ю свою любу землю, свою Єпархію і своє Монаше Згромадження, але вони переконані, що загальне добро Церкви треба поставити понад усе і що треба віддати себе беззастережно на службу Церкві.

Нехай знають ці дорогі сини, — як також і ті, що щедро допомагають їм в навчанні катехизму і в місійній праці — що вони мають особливіше місце в Нашому серцю. І Ми щодня молимося до Бога за них і за їхні змагання. Крім цього хочемо потвердити також Нашою властю й такою ж любов'ю все те, що в тій справі дуже слушно встановили в Енцикліках Наші блаженної пам'яті Попередники, зокрема Пій XI (Енцикліка «Рерум Екклезіє» — Справи Церкви», А. А. С., т. XVIII, 1926, ст. 65 і наступні) і Пій XII (Енцикліка, «Євангелії преконес — Проповідники Євангелії», А. А. С., т. XLIII, 1951, ст. 497; і Енцикліка «Фідеї донум — Дар віри», А. А. С., т. XLIX, 1957, ст. 225 і наступні).

Поучення для Сестер — Монахинь

Не хочемо поминути мовчанкою ті святі дівичі, що своїми обітими пожертвували себе Богові, щоби тільки Йому одному служити і щоби якнайтісніше обіднатись, через таїнственні обручини, з Божественним Обручником. Вони, — чи-то своїм тихим й замкненим монастирським життям на молитві й покуті, чи-то зовнішню апостольською діяльністю — вони не тільки лекше і краще працюють над своїм спасенням, але також дуже спомагають Церкву так серед християнських народів, як і в тих розсіяних країнах, де ще не сіяє світло Євангелії. О, як багато роблять ці святі дівичі! Те велике добро, що вони роблять, ніхто не міг би виконати з такою дівичо-материнською дбайливістю! І то не тільки в одній, але в багатьох ділянках, як ось: християнське навчання і виховання молоді; навчання катехізму в парохіяльних домах; опіка над хворими по шпиталях, щоби піднести їхні думки до неба; опіка повна любови, терпеливості, лагідности й милосердя над старцями по старечих домах, щоби спрямувати лагідно їхнє серце до бажання вічного життя; материнська опіка по різних захистах над сиротами й опущеними дітьми, що не мають ні тата ні мами, що їх годували би й виховували з любовю. Вони без сумніву збирають собі найкращі заслуги не тільки супроти Католицької Церкви за християнське виховання молоді і за християнську добродійність, але також супроти світської спільноти, а при цьому приготовляють собі невянучий вінець слави в Небі.

Поучення для Католицької Акції і для тих, що співпрацюють у світським апостольстві

Але, як самі добре знаєте, Преподобні Брати й Дорогі Сини, потреби людей, в релігійній ділянці, є такі різnorodні і такі великі, що Духовенство, Монахи і Сестри вже не всилі самі вповні їм зарадити. Крім цього треба додати, що священики, монахи і сестри не завжди можуть мати доступ до всіх кругів людської спільноти і не всі шляхи для них відверті. Багато людей не звертає на них уваги, або втікають від них, а також, нажаль, не бракує і таких, що чують нехить до них і бридяться ними.

З тої то важної причини, повної тяжкого болю, вже Наші Попередники слушно завізвали до рядів мирного наступу також і світських людей, тобто до рядів Католицької Акції, щоби вони помагали Церковній Єрархії в її апостольській праці. Саме на те, щоби деякі дії, що їх Церковній Єрархії тяжко було би виконати,

виконували великодушно католицькі чоловіки і католицькі жінки під проводом своїх Архіпастирів і в послузі для них. Це для Нас справді велика потіха, коли подумасмо, скільки то добра зробили за останні минулі часи, навіть по краях місійних, ті помічники Єпископів і священників. А станули в ряди тих помічників люди всякого віку, з різних суспільних клас чи кругів і радо їй жертвенно працювали, щоби всім засіяло світло християнської правди і щоби всіх заохотити до християнських чеснот.

Але перед ними є ще дуже широке поле до праці, бо ще дуже багато є таких, що потребують їхнього світлого прикладу й їхньої апостольської праці. До цієї дуже важкої справи Католицької Акції Ми маємо намір незадовго повернутися, щоби сказати про неї дещо ширше і докладніше. Тимчасом Ми леліємо надію і то певну надію, що ті, що виконують службу в рядах Католицької Акції або в численних й квітучих в Церкві побожних Товариствах, з найбільшою дбайливістю продовжують це важке діло. Чим більші є потреби наших часів, тим більші нехай будуть їхні зусилля, їхня журба, їхня ревність і їхня діяльність. Нехай працюють згоди, бо ж добре знають, що об'єднані сили скріпляються. Нехай зрікаються своїх особливих поглядів, скільки разів йдеться про справи Католицької Церкви, бо не може бути нічого більшого і нічого важнішого над справи Церкви. І то не тільки в справах відносно святої (Божої) науки, але також і відносно християнської церковної карності, що вимагає послушну від усіх. Тісно об'єднані між собою й завжди в тісній злуці з католицькою Єрархією і завжди їй послухні нехай змагають до більшого досягнень. Нехай не жалують ніякого труду, ніякої невгоди, щоби тільки затріумфувала справа Церкви.

Але, щоби то сталося так, як треба, нехай найперше пильно стараються — про що вони напевно переконані — набути християнське знання і християнські чесноти. Бо щойно тоді зможуть дати другим те, що вже самі набули при допомозі Божої ласки. Те поучення поручаємо в особливий спосіб dorостаючій і в силі віку молоді, бо молодь легко захоплюється високими ідеалами, але їй конечно потрібно второпности, поміркованости й послушну зглядом настоятелів. Ми багато сподіємося від спасенної діяльності цих дорогих синів, що є надією Церкви і хочемо вивити їм Нашу велику вдячність і Нашу любов.

Поучення для засмучених і терплячих

Здається Нам нераз, що чуємо ті жалібні голоси, що доходять до Нас збоку тих людей, що дуже тяжко терплять на тілі й на душі, або що попали в таку нужду, що навіть не мають відпо-

відного даху над головою, ані не можуть собі заробити на хліб ні для себе, ні для своїх дітей. Ці жалібні голоси болючо дотикають Наше серце і глибоко його зворушують. Найперше хворим, немичним і старцям бажаємо подати ту потіху, що йде з неба. Нехай памятають, що не маємо тут на землі постійного місця, але змагаємо дістатись до того місця, що буде на завжди (гл. Євр. 13, 14). Нехай памятають, що терпіння дочасного життя, очищують душу, підносять її, ушляхотнюють її, щоби ми могли досягнути в небі вічну радість. Терпіння пригадують нам, що й сам Божественний Спаситель, щоби змити й очистити плями наших гріхів, прийняв на Себе смерть на хресті і радо для тієї цілі зносив тяжкі зневаги, муки й тривогу. Як Він, так і ми всі покликані через хрест до світла, згідно з Його словами: «Коли хто хоче йти вслід за мною, нехай відречеться себе, нехай бере свій хрест щодня і нехай іде вслід за мною» (Лк. 9, 23) і буде мати непромінаючі скарби в небі (Лк. 12, 33).

Дуже бажаємо і сподіємося, що це Наше поучення радо приймуть ті, що терплять, щоби їх тілесні та душевні терпіння стали немов східцями, по яких вони могли би дійти до вічної батьківщини, а крім цього їхні терпіння дуже багато причиняться до спокутування гріхів других людей і до прискіпшення повороту на лоно Церкви тих людей, що від Неї нещасно відпали, а вкінці й до того так дуже побажаного тріумфу християнського імені.

Поучення для тих, що живуть в нужді.

Нехай знають усі, що Ми дуже боліємо над тяжкою долею тих бідних людей, що жалуються на дуже нужденний спосіб свого життя. І то не тільки тому, що бажаємо цілим Нашим батьківським серцем, щоби також і в суспільному життю запанувала християнська чеснота справедливості і щоби та чеснота налагодувала і кермувала взаїмними відносинами різних кляс людей, але також і тому, що з тяжким болем серця бачимо, як вороги Церкви хитро використовують несправедливі життєві умовини бідних людей на те, щоби їх перетягнути на свій бік облудними обіцянками й фальшивими кличами.

Просимо дуже, щоби Наші Дорогі Сини памятали, що Церква далека від того, щоби нехтувати їх чи їхні права, та що більше вона (Церква) стоїть в їхній обороні і проповідує та вчить таких засад в суспільній ділянці, що як би їх вповні переведено в життя, то вони усунули би всякого рода несправедливість і довели би до кращого і справедливішого розподілу земських дібр (гл. Енцикліка «Квадрagesімо анно — Сорокового Року», А. А. С., т. XXIII, 1931, ст. 196—198). Якщо вдалобися ті засади вповні пере-

вести в життя, то зросла би рівночасно приязна співпраця між поодинокими суспільними кругами так, що всі могли би почуватись не тільки як свободні громадяни цієї самої спільноти, але могли би називатись і таки справді бути як браття одної родини. Зрештою, якщо зважити по правді деякі досягнення в тій ділянці, що їх мають в цих останніх часах робітники, що живуть із щоденної праці, то треба признати, що це сталося завдяки тій успішній діяльності, що її пильно й успішно виконували католики в суспільній ділянці йдучи за мудрими поученнями й частими напимненнями Наших Попередників. Отже ті, що намагаються боронити прав бідних, вже мають певні і добрі засади в християнській науці про розв'язку суспільного питання, бо якщо ті засади належно переведуться в життя, то ті права вже будуть добре забезпечені. Тому оборонці прав бідних ніколи не повинні звертатись за поміччю до прихильників таких засад, що їх Церква осудила. Бо ті прихильники схочуть притягнути їх до себе облудними обіцянками, але на ділі вони, де тільки захоплять владу в свої руки стараються отчайдушними засобами знищити в серцях людей найвище добро дуні — тобто християнську віру, християнську надію й християнські заповіді. Крім цього вони намагаються обмежити або й цілком придушити те, що в нинішніх часах так дуже підкреслюється, а саме справедливу свободу і правдиву гідність людини, і в цей спосіб хочуть знівечити основи християнської цивілізації. Отже ті, що хочуть справді зберегти християнське імя мають тяжкий обов'язок совісті уникати тих фальшивих видумок, що їх вже осудили Наші Попередники, зокрема блаженної пам'яті Пій XI і Пій XII, а Ми щераз осуджуємо ці фальшиві навчання.

Знаємо, що багато Наших синів, що живуть вбого або дуже нужденно, часто жалуються, що ще не всі засади з християнської суспільної науки переведено в життя. Тому й треба, щоби не тільки приватні громадяни, але передусім ті, що є керманичами держав, повинні намагатись щоскорше хоч і поступенно перевести в життя і то вповні ту християнську суспільну науку, що її часто, ясно й мудро вилжили Наші Попередники і яку Ми потверджуємо (гл. Промова Пія XII до членів Італійських Християнських Робітничих Товариств, з 11 березня 1945 р., А. А. С., т. XXXVII, 1945, ст. 71—72).

Поучення для скитальців й переселенців.

Не менша журба стискає Наше серце за долю тих, що з коначности шукати хліба або через переслідування політичне й релігійне мусіли покинути свою батьківщину. Скільки ж вони му-

сять переносити не вигід, скільки турбот. Вирвані з батьківського дому і перенесені в далекі країни, дуже часто змушені жити серед багатолюдних міст і в гамірних фабриках, а цей спосіб життя чужий для їхніх прадідних звичаїв, а деколи, на жаль, дуже шкідливий і противний для християнської чесноти. Дуже часто трапляється, що в таких умовах, багато людей попадає в тяжку небезпеку і сходять поволи на манівці далеко від своїх здорових релігійних прадідних традицій. Дотого часто буває, що супруги не можуть жити разом, а батьки далеко від своїх дітей, а це послаблює родинні звязки і родинні відносини з великою шкодою для родин.

Тому Ми цілим Нашим батьківським серцем з любов'ю глядімо на ту ревну й повну заслуг діяльність тих священиків, що з любови до Ісуса Христа й послухні бажанням та вказівкам Апостольського Престолу, стали добровільними збігцями і не жалують ніякого труду, щоби по мірі своїх сил, дати духовну й суспільну допомогу тим Нашим синам збігцям і переселенцям так, щоби вони всюди відчували любов Церкви, що тим ближча є для них і тим більше їм помагає, чим більше вони Її опіки й Її помочі потребують.

Так само з великою розрадою Нашого серця згадуємо й доцінюємо ті похвальні зусилля збоку різних народів, їхні спільні постанови й почини, щоби шокорше знайти найкращу розвязку для тієї важної справи. Сподіємося, що це все дало би не тільки більшу й лекшу можливість для переселювання, але також улекшило би щасливе привернення домашнього родинного огнища з родичами й дітьми, бо тільки впорядковане родинне огнище може успішно забезпечити релігійні почування, чесні обичаї, а також й господарський добробут переселенців, а це вийде на більшу користь тих гостинних країв.

Звернення до переслідуваної Церкви.

А тепер, коли вважаємо за Наш обов'язок остерегти всіх наших в Христі синів, щоби тримались здалека від тих погубних фальшів, що можуть знищити не тільки релігію, але й цілу людську спільноту, стають Нам перед очима стільки наших Преподобних Братів в Єпископстві і стільки священиків та вірних християн, що мучаться чи то на засланні, чи по арештах і по тюрмах, і то тільки тому, що не хотіли зрадити свого Єпископського і священичого стану, ані не хотіли відречися своєї католицької віри.

Не хочемо тут образити нікого, що більше, бажаємо радо простити всім, благаючи прощення Божого. Але свідомість Нашого

священного обов'язку вимагає від Нас, щоби Ми по Нашій змозі, боронили прав цих наших Братів і Синів, отже домагаємося щєраз і щєраз, щоби законна свобода, що всім людям належить, а тим самим і Церкві, була їм усім привернена. Ті люди, що справді тримаються засад правди, засад справедливости, а ті засади виходять завжди на користь чи поодиноких людей, чи й цілих народів, ті люди не заперечують нікому свободи, не обмежують ані не нищать її, бо вони не потребують вживати таких засобів. Бо ніколи не можна досягнути справедливого добробуту громадян насиллям над людською совістю чи поневоленням людської совісти.

Навпаки, треба вважати за певне, що коли занедбується або й топчється святі права Бога й релігії, то скорше чи пізніше захищаються і впадуть основи людської спільноти. І це вже мудро завважив Наш Попередник безсмертної пам'яті Лев XIII кажучи: «Послідовно виходить, що заломлюється сила законів й ослаблюється всяка власть, якщо відкидається ту найвищу і вічну власть Бога, що каже творити добро, а забороняє робити зло» (Лист: «Ексеунте іам анно — Вже минулого року», А. Л., т. VIII, 1888, ст. 398). З тою правдою вяжеться вислів (думка) Ціцерона: «Ви найвищі священники, ви краще бороните місто релігією а ніж мурами» («Де Натура Деорум — про природу богів», III, 40).

Думаючи про те все, линемо Нашими думками і серцем повним болю, до тих усіх, що їм обмежено вияв їхніх релігійних почувань і до тих усіх, що «переслідувані за справедливість» (Мт. 5, 10) і за Царство Боже. Ми співчуваємо з ними в їхніх терпіннях, смутках і турботах та й благаємо Бога, щоби вкінці засяла для них рання зірка як передпредвісниця кращих часів. Дуже бажаємо, щоби це саме зробили й Наші в Христі Брати й Сини по цілому світі і щоби з кожного крайчика землі підносилися до Милосердного Бога могутній хор святих благань і щоби виблагав обильний дощ благодатей для тих нещасних членів Таїнственно-Христового Тіла.

Кінцеві поучення.

Просимо наших Дорогих Синів не тільки про молитви, але також й про обнову християнського життя, бо вона більше ніж самі молитви, може вєднати нам і нашим братам Боже милосердя. Мило Нам при цьому пригадати вам усім прегарні слова св. Апостола Павла: «Що тільки є правдиве, що тільки праведне, що тільки святе, що тільки любе, що тільки гідне похвали, що

тільки чесне, що тільки похвальне — про це думайте» (Филип. 4, 8). «Зодягніться Господом Ісусом Христом» (Рим. 13, 14). Тобто: «Зодягніться, як Божі вибранці, святі й улюблені, в милосерність, в добродушність, в покір, в лагідність, в терпеливість... А передусім зодягніться в любов, бо вона є вершок досконалости і мир Христовий нехай запанує в ваших серцях, бо ви до того покликані в одному тілі» (Кол. 3, 12—15).

Отже, якщо хто нещасно віддалився від Божественного Спасителя через свої провини й гріхи, то дуже благаємо його, щоби він вернувся до Христа, що є «дорога, правда і життя» (Ів. 14, 6). Якщо хто в релігійних справах є літеплий, млявий, байдужий і недбалий, нехай оживить свою віру і нехай при помочі Божої ласки плекає, розгріває і кріпить свою чесноту. Вкінці, той, що завдяки Богові «є праведний, то нехай ще чинить правду, а святий — нехай ще більше освячується» (Обявлення Св. Івана, 22, 11).

Тому, що нині є багато таких людей, що потребують наших порад, нашого світлого прикладу, а також і нашої помочі в їхнім нещасним і нужденним житті, сповняйте всі, в міру ваших сил і спроможностей, діла милосердя, що такі дуже милі Богові.

Якщо це все постараетесь виконати, то заясніє обновленим блиском в Церкві те, що так чудово написане про християн в листі до Діогнета: «Є в тілі, але не живуть по тілу. Живуть на землі, але свою батьківщину мають в небі. Сповняють встановлені закони, але своїм способом життя стоять понад законами. Їх не узнається і засуджується, їх карається смертю, а вони оживають. Хоч вони вбогі, але збагачують багатьох других. Їм всього бракує, але всього мають подостатком. Їх знеславлюють, але серед неслави дістають прославу. Зневажають їх чесне ім'я, але через те дається свідоцтво їхньої праведности. Коли їх лають, вони благословлять. Їх лихословлять, але й віддають їм честь. Коли вони добре роблять, то карають їх немов злочинців, а коли їх карають, вони радіють немов би оживали... Одним словом, чим є душа для тіла, тим є християни для світу» (Функ, Апостольські Отці I, 399—401; гл. Мінь, ПГ, II, 1174—1175). Багато з того, що повище сказано можна в особливий спосіб сказати про тих, що належать до «мовчазної» Церкви. І за них ми всі повинні гарячо благати Бога так, як Ми це гарячо поручили всім вірним християнам в Наших промовах в Базиліці Св. Петра в Празник П'ядесятниці і в Празник Пресвятого Серця Христового (гл. «Оссерваторе Романо» з 18—19 травня 1959 р. і 7 червня 1959 р.).

Тієї обнови християнського життя, того чесного життя і святости Ми бажаємо вам усім і гарячо благаємо в Бога для всіх

вас; не тільки для тих, що непохитно перебувають в церковній єдності, але і для тих, що щиро і з любов'ю змагають до досягнення тієї єдності.

На завдаток небесних благодатей і щедрот даємо всім вам разом і кожному зокрема, Преподобні Брати й Любі Діти, з цілого серця Наше батьківське Апостольське Благословення.

Дано в Римі при Храмі Св. Петра, дня 29 червня 1959 р. в Празник Верховних Святих Апостолів Петра й Павла, Нашого Вселенського Архієрейства Року Першого.

ІВАН ПАПА ХХІІІ

